

**LATVIJAS REPUBLIKAS 13. SAEIMAS
JURIDISKĀS KOMISIJAS SĒDES
PROTOKOLS NR. 264**

2022. gada 8. martā

Atklāta sēde, sākas plkst. 10.00, beidzas plkst. 11.48
Sēde notika attālināti videokonferences formātā

Piedalās:

Juridiskās komisijas locekļi: **Juris Jurašs, Jānis Iesalnieks, Valērijs Agešins, Jānis Butāns, Aivars Geidāns, Inese Lībiņa-Egnere, Māris Mičerevskis, Ivans Ribakovs, Edgars Tavars, Inese Voika.**

Citas personas:

Tieslietu ministrijas parlamentārā sekretāre **Iona Kronberga;**
Tieslietu ministrijas Civiltiesību departamenta direktore **Dagnija Palčevska;**
Tieslietu ministrijas Civiltiesību departamenta Starptautisko un procesuālo tiesību nodaļas vadītāja **Iveta Gedus un juriste Dace Daugule;**
Latvijas pārstāve Eiropas Cilvēktiesību tiesā, Ārlietu ministrija Juridiskā departamenta direktora pienākumu izpildītāja **Kristīne Līce;**
Latvijas Republikas Tiesībsarga biroja Sociālo, ekonomisko un kultūras tiesību nodaļas juridiskā padomniece **Iona Lošaka;**
Latvijas Zvērinātu notāru padomes rīkotājdirektors **Gatis Litvins;**
Latvijas Baptistu draudžu savienības bīskaps **Kaspars Šterns;**
Biedrības "Karmela Ekleziālā Kustība" pārstāvis **Kaspars Herbsts;**
Latvijas Vīru biedrības pārstāvis **Andars Ignacs;**
Biedrības Asociācijas "Ģimene" pārstāvji **Iona Bremze, Inga Bite, Rihards Kostigovs, Elīna Kārkla;**
Filozofu biedrības "Peripatos" pārstāve, Romas katoļu baznīcas un arhibīskapa metropolīta Z.Stankeviča nostājas paudēja **Agnese Gaile-Irbe;**
Biedrības "Marta" pārstāve **Līva Matuzele;**
ASV vēstniecības Rīgā, Politikas konsultants **Artjoms Uršuļskis;**
Latvijas Daudz bērnu Ģimeņu Apvienības pārstāve **Elīna Treija;**
Tieslietu ministrijas darba grupas par Satversmes tiesas sprieduma izpildi locekle,
Dr.iur. **Baiba Rudevska;**
Biedrības "Latvijas SOS Bērnu ciematu asociācija" bērnu interešu aizstāvības speciāliste
Linda Skutāne;
Zvērināti advokāti **Lauris Liepa un Jūlija Jerņeva, Jānis Lapsa;**
Deputātu palīgi **Diāna Baķe, Jēkabs Kārlis Rasnačs;**
Profesionālo audžuģimeņu apvienība "Terēze" valdes priekšsēdētāja **Ārija Martukāne;**
Kustības "Dzīvesbiedri" pārstāvis **Kaspars Zālītis;**
Saeimas preses dienesta vecākā konsultante **Ilga Lēmane;**
Nacionālā informācijas aģentūra LETA žurnālists **Ainārs Leijējs;**
Frakcija "Neatkarīgie" vecākais konsultants **Lauris Gruntmanis;**
Interneta ziņu portāls DELFI, žurnāliste **Laine Fedotova;**
Jauno konservatīvo frakcijas vecākā konsultante **Ilze Draveniece;**
Juridiskā biroja vecākā juridiskā padomniece **Daina Ose;**
Juridiskās komisijas konsultantes **Ieva Ķibilde, Ieva Sarmule, Evija Bērziņa, Inta Karlsona**

Komisijas sēdē attālināti Zoom platformā bija pieslēgušies, klausījās sēdi, nepieteikušies, neidentificēti (nav informācija par ieņemamo amatu un pārstāvēto institūciju) cilvēki: Armands Onzuls, Dace Daugule, Nikolajs Tihomirovs.

Sēdi vada: J. Jurašs

Protokolē: I. Sarmule

Darba kārtībā:

1. Likumprojekta "**Civilās savienības likums**" izskatīšana pirms iesniegšanas Saeimā.

1.

Likumprojekta

“Civilās savienības likums”

izskatīšana pirms iesniegšanas Saeimā

J. Jurašs atklāj Juridiskās komisijas (*turpmāk – Komisija*) sēdi. Pārbauda Komisijas locekļu kvorumu, saucot katra deputāta uzvārdu. Šādi deputāti mutiski apliecina savu piedalīšanos Komisijas sēdē: Juris Jurašs, Jānis Iesalnieks, Valērijs Agešins, Jānis Butāns, Aivars Geidāns, Inese Lībiņa-Egnere, Māris Mičerevskis, Ivans Ribakovs, Edgars Tavors, Inese Voika.

J. Jurašs aicina turpināt darbu ar darba kārtības jautājumu – likumprojekta “Civilās savienības likums” izskatīšanu pirms tā iesniegšanas Saeimā. Informē, ka Komisija uzsāka likumprojekta izskatīšanu 1.marta sēdē, taču lēmumu nepieņēma. Aicina turpināt uzklaut klātesošo viedokļus un jautājumus par sagatavoto likumprojektu, vispirms izteikties, komentēt uzdot jautājumus visus, kuriem bija vēlme izteikties, tad – Tieslietu ministriju atbildēt uz jautājumiem.

Kā pirmo aicina izteikties K.Herbstu.

K. Herbsts izsaka repliku par apgalvojumiem, kas izskanējuši pagājušā Komisijas sēdē: ka likumprojekts ir unikāls, ka tā tapšanā nav izmantots nekāds cits esošs regulējums (ārvalstu). Izsaka komentārus attiecībā uz minēto: ir pētījis likumprojekta anotāciju, kā arī pašu likumprojektu. Secina: ar nelielām, dažās vietās nebūtiskām izmaiņām, ir nokopētas Civillikuma apakšnodaļas, kas regulē laulāto personiskās un mantiskās tiesības. Pamato savu argumentu, vērs uzmanību uz Civilās savienības likumprojekta (*turpmāk – CSL*) 7.pantu, kas pēc būtības atbilst Civillikuma (*turpmāk – CL*) 35., 37. un 38.pantiem, ar izņēmumu, ka laulības (atšķirībā no civilās savienības) nevar noslēgt viena dzimuma personas. Tāpat salīdzina CSL 10. pantu ar Notariāta likuma 325. pantu par šķiršanu, uzskata, ka regulējums ir identisks ar šķiršanu pie notāra. Salīdzina CSL 13.pantu par kopīgo mājaisaimniecību, uzskata, ka tas apvieno CL 84.pantu un 85.pantu, CSL 14.pantu ar CL 87.panta pirmo daļu, CSL 15.pantu ar CL 88.pantu, CSL 16.pantu ar CL 89.panta pirmo daļu, CSL 17.pantu ar CL 89.panta otrās daļas regulējumu, CSL 18.pantu ar CL 90.panta otro daļu, CSL 19.pantu ar CL 95.pantu, CSL 20.pantu ar CL 96.pantu un 98.pantu. Papildus tam norāda uz CSL anotācijā paredzēto, ka var tikt apsvērta civilo savienību dalībnieku likumiskā mantošana. Arī par uzvārda maiņu **K.Herbsts** atsaucas uz anotācijā minēto par to, ka būtu jāizšķiras par pušu tiesībām izraudzīties vienas puses uzvārdu. Retoriski jautā: kāda ir atšķirība civilai savienībai no laulības? Secina, ka vienīgā atšķirība ir tas, ka atmests pienākums būt savstarpēji uzticīgiem un pienākums dzīvot kopā. Izsaka viedokli, ka – ar it kā pamainītu likuma nosaukumu (iepriekš - Partnerattiecību vai Kopdzīves likums) tiek virzīts tas pats likumprojekts, un, redzot minēto salīdzinājumu, uzskata, ka normas ir identiskas laulības regulējumam, tādējādi apšaubā, ka šis regulējums nekādā veidā neattiecas uz laulību, ka tas nekādā veidā neattiecas uz CL Ģimenes tiesību daļu. Uzskata, ka, nosaucot parādības/fenomenus citā vārdā, tas nemaina to būtību. Norāda, ka sakritības ir

acīmredzamas un tās apstiprina bažas, ka šis likums ir kā *Trojas zirgs*, kas īsākā vai garākā nākotnē būs kā placdarms vai atspēriena punkts pret Satversmes 110. pantā nostiprināto laulības institūtu, tāpēc **K.Herbsts** kā Tieslietu ministrijas darba grupas dalībnieks un NVO pārstāvis ir pret šādu likumprojektu.

J.Jurašs secina, ka K.Herbsta izteiktais bija kā komentārs, bet jautājumi netika uzdoti likumprojekta sagatavotājiem. Turpinājumā dod vārdu D.Palčevskai.

D. Palčevska izsaka komentārus uz dzirdēto: apstiprina, ka likumprojekts piedāvā līdzīgus satura jautājumus, kādi ir atrodami CL Ģimenes tiesību daļā gan attiecībā uz laulības noslēgšanu, gan arī uz laulāto mantiskajām attiecībām, bet uzsver, ka šis CSL piedāvā autonomu režīmu, kurš pastāvētu paralēli CL regulējumam, un kurš radītu šīm personu savienībām autonomu attiecību ietvaru (kas likumprojektā - civilās savienības). Uzsver, ka jautājums ir par to – saglabāt līdzības. Kā piemēru izceļ piedāvāto šķēršļu jautājumu (kādi šķēršļi ir paredzēti CSL, lai noslēgtu civilo savienību): ja kāds no šķēršļiem ir lieks, vai, iespējams, ir jābūt vairāk šķēršļiem – uzsver, ka nav problēmas to risināt. Par mantiskajām attiecībām vērs uzmanību, ka attiecībā uz to tika mēģināts piedāvāt mūsu tiesību sistēmai pazīstamus risinājumus, un pāru attiecībās mantiskās attiecības nav iespējams noregulēt ļoti daudz un dažādos veidos, bet uzsver, ka ir diezgan lielas atšķirības starp piedāvāto CSL un regulējumu CL attiecībā uz laulāto mantiskajām attiecībām. Kā piemēru izceļ Civillikumā paredzēto, ka laulāto mantiskajās attiecībās ir tādi jautājumi kā - līdzekļi iepriekšējās labklājības līmeņa uzturēšanai pie laulības šķiršanas gadījumiem, laulāto tiesību ir paredzēts mantot uz likuma pamata, u.c. – ir dažādas opcijas par laulāto mantisko attiecību režīmiem, ko var veidot personas, kas ir laulībā. Norāda, ka šādas iespējas nav piedāvātas CSL: te ir piedāvāts tikai viens likumiskais attiecību modelis, un tas nav tāds, kā pastāv laulāto mantiskajās attiecībās, tam CSL būtībā ir piedāvāts ļoti minimāls mantisko attiecību režīms. Norāda, ja ir konkrēti priekšlikumi, kādām vajadzētu būt šīm attiecībām savādākām, tad nav problēmu tos piedāvāt un par tiem diskutēt – *uzsverot, ka līdzības ir, bet piedāvātais režīms ir autonom un atšķirīgs, un par konkrētiem aspektiem noteikti ir iespējams diskutēt, meklējot labākos risinājumus.*

J.Jurašs dod vārdu K.Līcei.

Latvijas pārstāve Eiropas Cilvēktiesību tiesā **K.Līce** izsaka nožēlu, ka nav varējusi piedalīties iepriekšējā Komisijas sēdē. Izsaka atbalstu likumprojektam no Latvijas starptautisko saistību viedokļa un izceļ divus galvenos apsvērumus:

1) no Eiropas Cilvēktiesību konvencijas (Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas) un Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk-ECT) prakses viennozīmīgi izriet, ka tiesības uz ģimenes dzīves neaizskaramību piemīt visām ģimenēm, tajā skaitā arī tām, kuras nav balstītas laulībā: šis projekts (kā Satversmes tiesa to arī savos spriedumos ir norādījusi) veicinās tiesību uz ģimenes dzīves neaizskaramību nodrošināšanu, jo valstī vēl viena grupa ģimeņu būs redzamas šī vārda tēlainajā nozīmē – tās būs ģimenes, kas būs fiksētas ne tikai laulības formā; – uzsver, ka no Eiropas Cilvēktiesību konvencijas un starptautisko tiesību viedokļa projekts ir noteikti atbalstāms;

2) No Satversmes tiesas spriedumu izpildes viedokļa izsaka vērtējumu, ka šis ir pareizais solis tam, lai likumdevējs izpildītu savu pienākumu un nodrošinātu ģimenes dzīves aizsardzību dažāda veida ģimenēm, ne tikai laulībā balstītajām. Konceptuāli izsaka pārliecinošu atbalstu projektam.

Nākamo **J.Jurašs** aicina izteikties **A.Irbi**.

A.Irbe izsaka jautājumu Tieslietu ministrijas pārstāvjiem, atsaucoties uz Francijas pieredzi, ka, ieviešot līdzīgu regulējumu, tā rezultātā lielākā daļa, kas to izmantoja, bija heteroseksuālie pāri, nevis homoseksuālie pāri. Izceļ, viņasprāt, centrālo jautājumu, kas būtu uzdodams: kādā veidā šis likums ietekmēs laulību, kā tas ietekmēs pretējo dzimumu savienību un viņu bērnus. Uzsver, ka Pārresoru koordinācijas centrs vairākkārt ir pasūtījis pētījumu par kopdzīvi un par bērniem saistībā ar demogrāfiskajiem rādītājiem valstī, kuru uzlabošana ir izvirzīta kā viena no Latvijas absolūtajām prioritātēm. Atsaucas uz 2015. gada šādu pētījumu, kas skaidri parāda, ka tieši atrašanās laulības attiecībās starp abiem partneriem ir tas faktors, kas būtiski ietekmē bērnu

skaitu: ja sieviete ir laulājusies ar vīrieti, tad ir ticamāk, ka sievietei būs vairāk nekā viens bērniņš, jo – sieviete jūtas drošāk, partneriem viens otram apsolot uzticību un palikt kopā kā slimībās, tā – bēdās, u.t.t. Uzskata, ka, domājot no valstiskā viedokļa, ir jādebatē, kā šāds institūts ietekmēs demogrāfiskos rādītājus, stabilitātes rādītājus un visas valsts attīstību šajā virzienā. Uzskata, ka koncentrēšanās ir uz homoseksuāliem pāriem, norādot, ka tā ir neliela daļa, paužot uzskatu, ka ne visas personas ar homoseksuālu dzīvesveidu vēlas izveidot šādas savienības. Aicina Tieslietu ministriju komentēt par laulību.

J.Jurašs aicina izteikties Tieslietu ministrijas pārstāvjus.

D.Palčevska uzsver, ka šis projekts nav laulības apdraudējums, bet – par cilvēka brīvību izvēlēties veidot tādus personu savienību veidus, kādus tie uzskata par atbilstošiem viņu attiecību veidiem. Tieslietu ministrija iestājas par to, lai personas ir maksimāli aizsargātas jebkurās attiecībās, kurās tās ir. Norāda, ka ir cilvēki, kas neizvēlēties laulību dažādu apsvērumu dēļ, kas nenozīmē, ka personu attiecībās nebūs bērni. Tieslietu ministrijas vēlme ir, lai personām ir vairāki modeļi, kurus tās var izvēlēties, lai veidotu savas attiecības un lai padarītu savas attiecības redzamas valstij. Norāda, ka šis projekts ir vērst uz to, ka piedāvā reģistrētu attiecību modeli. Atsaucas uz citu valstu pieredzi, kad papildus reģistrētajām attiecībām tiek piešķirta nozīme arī faktiskajām attiecībām, piešķir attiecību aizsardzību arī tad, ja personas pastāv nekādā veidā neregistrētās attiecībās. Uzskata, ka galvenais Tieslietu ministrijas un valsts mērķis ir piedāvāt personām dažādās izvēles, zinot, ka personu izvēles ir dažādas, - tās var būt neracionālas, ne vienmēr balstītas ļoti racionālos apsvērumos par vienu vai otru savas dzīves izvēli, tāpēc likums veidots un vienlīdz pieejams tieši heteroattiecībām. Aicina arī Tiesībsargu un Ministru kabineta pārstāvi nokomentēt vēl vienu aspektu: kad valsts piedāvā vēl vienu savienību veidu, tad valsts vairs nevar izvēlēties, vai šis personu savienību veids ir pieejams tikai viena dzimuma personām, vai pretēja dzimuma personām, un izslēgt kādas personas no iespējas veidot šīs savienības tieši uz dzimumu aspekta: ja valsts izšķiras veidot šādu civilo savienību attiecību modeli, tad tālāk ir saistoša arī ECT prakse, kas neļauj valstij atvērt vai veidot šādus jaunus personu savienību veidus tikai ekskluzīvi viena dzimuma personu attiecībām, lai pārējiem (heteroseksuāliem) pāriem pastāvētu tikai laulības institūts, tāpēc civilās savienības piedāvātas bez dzimuma kāda kritērija – tās ir pieejamas kā viendzimuma, tā – heteroattiecībām, un personas izdarīs savas izvēles, balstoties uz to emocionālajiem un privātajiem apsvērumiem, un, jo vairāk izvēles iespējas un aizsardzība tam sekos, jo rezultātā vairāk Latvijas sabiedrība būs ieguvusi no tā.

Turpinājumā **J.Jurašs** aicina izteikties Tiesībsarga pārstāvi I.Lošaku.

Tiesībsarga biroja vārdā **I. Lošaka** izsaka atbalstu likumprojektam, izsaka komentāru par ietekmi uz tradicionālo ģimeni, laulību un demogrāfiju: cienot izskanējušos viedokļus, uzsver, ka šobrīd, kad neeksistē partnerattiecību regulējums, daudzi pāri izvēlas neregistrēt laulību, un šajās attiecībās dzimst bērni. Nezinot iemeslus tam, kāpēc cilvēki izvēlas laulību neslēgt, kāpēc sievietes izvēlas būt attiecībās ar cilvēkiem, kas nevēlas noslēgt laulību, uzsver, ka tāda ir realitāte. Neuzskata, ka šī likumprojekta, regulējuma esība kaut kādā veidā šo situāciju pasliktinās, tāpēc aicina situāciju nedramatizēt. Uzskata, ka tas, ja šīs tiesības tiks piešķirtas cilvēkiem, kas nav vēlējušies noslēgt laulību, to nevēlas, - tas nekādā veidā neietekmēs tos, kas to vēlas, kas to grib un to noslēgs, uzsverot, ka vienmēr ir ikkatram cilvēkam brīvā gribā izbeigt attiecības, kurās viņš nejūtas drošs.

J.Iesalnieks pauž mulsumu, ka tiek veidots trešais Ģimenes tiesību institūts ar ļoti līdzīgu raksturu, kas ir ar reģistrāciju: uzskata, ka tas nekādā veidā neatbild uz tām problēmām, kas ir radušās, cilvēkiem dzīvojot neregistrētā kopdzīvē. Norāda, ka arī šis piedāvātais civilās savienības institūts paredz reģistrēšanos, proti - pie notāra, paužot uzskatu, ka šis process ir dārgāks nekā dzimtsarakstu nodaļā. Jautā darba grupai – vai tika apsvērta iespēja neveidot jaunu tiesību institūtu, kas paredz reģistrēšanos, bet - attīstīt jau esošu tiesību institūtu, proti, saderināšanos, kā arī - vai tas tika apsvērta darba grupā un kāpēc šāds risinājums - attīstīt saderināšanās institūtu - tika noraidīts.

J.Jurašs aicina izteikties Tieslietu ministrijas pārstāvjus.

D.Palčevska atbild, ka attiecībā uz saderināšanos, tad Tieslietu ministrijas mērķis bija izpildīt Satversmes tiesas spriedumu, piedāvājot iespēju personām, kas vēlas izveidot ģimenes attiecības un radīt tās redzamas valstij - lai šīm personām šāda iespēja būtu. Izceļ to kā galveno apsvērumu, un saderināšanās ir saistīta ar tālāku laulības noslēgšanu, un tas nekādā veidā nerisinātu viendzimuma pāru iespējas reģistrēt savas attiecības un padarīt tās redzamas valstij. Tāpēc izceļ šo kā primāro uzdevumu, kura izpildei veltīts šis likumprojekta, lai dotu iespēju tām personām, kas vēlas reģistrēt savas attiecības, padarīt tās redzamas valstij, lai tām būtu piedāvāts šis regulējums. Piekrīt J.Iesalniekam, ka nākamais solis būtu ieraudzīt arī tās attiecības, kad personas dzīvo faktiskā kopdzīvē, bet kā prioritāro izceļ jautājumu, kas risināms Satversmes tiesas sprieduma kontekstā, kas ir tieši šīs attiecību reģistrācijas, attiecību redzamības jautājums tām personām, kuras to vēlas un ir gatavas to darīt, paredzot tām arī likuma ietvarā mantisko un personisko attiecību aizsardzība un regulējumu.

J.Jurašs jautā, vai J.Iesalniekam ir kas piebilstams.

J.Iesalnieks aicina Tieslietu ministriju precizēt, vai galvenais arguments pret saderināšanās institūta attīstīšanu bija tas, ka tas nav pieejams viendzimuma pāriem, secinot, ka civilās savienības izveidošanas galvenais mērķis ir viendzimuma pāri.

D.Palčevska apliecina, ka – tai skaitā, bet norāda, ka likumprojekts ir atvērts viendzimuma un heteropāriem, atgādinot, ka apsvērumi, kāpēc likumprojekts ir atvērts bez dzimuma kritērijiem, tika skaidrots jau iepriekš.

J.Jurašs dod vārdu **J. Jerņevai**.

J. Jerņeva izsaka komentārus par Tieslietu ministrijas darba grupas darba gaitu kā atbildi uz izskanējušo kritiku par neregulārām sanāksmēm un nepietiekamu iesaisti: apstiprinot, ka pie regulējuma izveides notika intensīvs darbs, dažkārt tiekoties divas reizes mēnesī, citreiz - katru nedēļu, esot dažādos sastāvos, bet uzsver, ka kopumā visiem bija dotas tiesības izteikties, iespēja sniegt savu redzējumu, piedāvājot savus risinājumus. Attiecībā uz saturu norāda, ka lielākā daļa darba grupas locekļu bija vienojušies par Satversmes tiesas doto uzdevumu Tieslietu ministrijai, kāds tika saskatīts kā uzdevums. Norāda, ka Satversmes tiesas spriedumā par viendzimuma pāriem pēc bērniņa dzimšanas bija atzīts, ka netiek paredzētas tiesības uz atvaļinājumu, norāda, ka saistībā ar šo tiesību “robu” Satversmes tiesa ir paskatījusies uz problēmu plašāk – konstatējot, ka likumdevējam ir jāpārstrādā tiesību sistēma, un ir jāiedod juridiskais pamats, lai mūsu demokrātiskajā sabiedrībā varētu aizsargāt dažādas ģimenes.

J.Jerņeva norāda, ka Satversmes tiesas spriedums nav izpildāms šauri, grozot tikai Darba likumu vai ģimenes definīciju, jo – Satversmes tiesa nav aicinājusi definēt vienkārši ģimeni, norādot, ka Satversmes 110.pants paredz, ka valsts uzņemas juridiski aizsargāt ģimenes, radīt sistēmu, lai varētu sociāli un ekonomiski atbalstīt, aizsargāt šādas ģimenes. Uzsver, ka sociālā un ekonomiskā aizsardzība ir nesaraujami saistīta, bez ģimenes precīzas definēšanas, un uzskata, ka nedefinējot brīdi, ar kuru šī ģimene juridiski top redzama, nevarēs tālāk būvēt šo tiesību sistēmu, kā to prasa Satversme, tāpēc likumdevējam ir jādefinē brīdis, kurā valsts ierauga [šo ģimeni], un no kura brīža šīs tiesības un pienākumi var tikt iedoti. Uzskata, ka ir jārunā arī par saturu, ne tikai definīciju: definējot pienākumus - pienākumus pret bērniem, pienākumus rūpēties vienam par otru (finansiāli, sociāli). Atsaucas uz runāto par dažādiem risinājumiem, norādot, ka *consensus* pilnā mērā darba grupā netika sasniegts, bet – minimālais consensus jeb izpratne visiem pastāvēt ir atrisināmas. Skaidro, ka atsevišķi darba grupas locekļi rosināja izveidot līguma mapes pie notāriem, tāpat atsaucas uz iepriekšējā Komisijas sēdē piedāvāto izmantot *indukcijas metodi* – nevis sākumā izveidot jaunu tiesisko regulējumu, bet apskatīties, kādus esošus tiesiskus risinājumus izmantoja minētās “neredzamās” ģimenes. Uzrunā Komisijas deputātus, izceļot problēmu: esošie tiesiskie instrumenti ir nepietiekami, norāda, ka ar civiltiesiskajiem līgumiem, kādus šobrīd var noslēgt pie notāra, nevar panākt patiesu ģimenes aizsardzību, kas būtu balstīta atzīšanā, ka pāri pastāv kas vairāk nekā uzticība komerciālajās attiecībās, norādot, ka iekšējā cieņa/pašcieņa ir kas vairāk, tāpēc uzskata, ka pamatoti ir ņemt kā piemēru risinājumus, kādi ir citos Latvijas normatīvajos aktos (Notariāta likumā, Civillikumā), uz šo risinājumu bāzes veidojot jaunu sistēmu, kas domāta tam, lai

aizsargātu ģimenes, kuras ir izvēlējušas nelaulāties. Aicina visus domāt caur solidarizēšanās prizmu, uzsverot, ka pasaule mainās ļoti strauji, pieminot 24.februāri, kas mainīja pasauli neatgriezeniski, redzot, kur noved valsts politika, kas neatzīst, ka katram cilvēkam, katrai ģimenei ir tiesības pastāvēt, un visiem ir tiesības tikt cienītiem. Aicina atbalstīt Tieslietu ministrijas projektu, vēl runājot par nepieciešamajiem uzlabojumiem.

Kā nākamo **J.Jurašs** aicina izteikties M.Mičerevski.

M.Mičerevskis norāda, ka šī nav pirmā diena, kad par šo tēmu notiek diskusijas, - par to ir runāts gadiem, pieminot, ka ir politiķi, kas šo tēmu ir izmantojuši savā politiskajā karjerā. Pauž prieku un pateicību par Jauno konservatīvo partiju, ka šī tēma tiek beidzot kustināta, uzsverot, ka tas ir svarīgi tieši uz Ukrainas notikumu fona: kad Ukraina cīnās un atdod savu dzīvību par to, lai varētu dzīvot brīvā Eiropā, kur katram cilvēkam ir vērtība, kur katram cilvēkam ir iespējas un drošība, un pretī viņiem cīnās spēki, kas vēlas cilvēkus ierobežot, mācīt cilvēkus, kā dzīvot – kā precēties, kā ticēt Dievam, kā runāt un kā nerunāt, ko darīt mājās, ko darīt uz ielas. Izsaka skumjas par diskusijā dzirdēto, ka viņam nezināmu iemeslu un motivācijas dēļ ir cilvēki, kas vēlas dalīt cilvēkus, domājot viņu vietā, vēlas - lai visiem cilvēkiem nepienāktos drošība, kuri vēlas, lai visiem cilvēkiem nepienāktos brīvība, kuri iedala cilvēkus “labākos” un “sliktākos”. Uzsver, ka tas viss notiek laikā, kad gandrīz blakus Latvijai mirst cilvēki par to, lai būtu brīvi. Atsaucas uz redzēto foto stāstu par ukraiņu puisi, kas rakstījis savam partnerim. Pauž neizpratni par dzirdētā motivācijas iemesliem, kad tiek mēģināts atrast iemeslus, lai neļautu tā būt. Aicina atbalstīt likumprojektu, uzsverot, ka Latvija jau sen izvēlējas būt brīva un būt Eiropā, neskatoties atpakaļ.

J.Jurašs aicina izteikties Latvijas Daudzbērnu Ģimeņu Apvienības pārstāvi E.Treiju.

E.Treija noraida pārmetumus, ka konservatīvu viedokļu pārstāvji ir Kremļa domas sludinātāji Latvijā, taisni otrādi – aicina padomāt par to, kur var novest tas, ka cilvēkiem pārāk daudz tiek ļauts kultivēt egoismu un tikai individuālās labklājības stāstu, nedomājot par vienotām nacionālajām vērtībām, kas nāciju var kopīgi stiprināt. Izsaka viedokli par Tieslietu ministrijas darba grupas likumprojektu, piekrītot, ka daudz tika diskutēts, ka Tieslietu ministrija ļāva izteikt viedokli, taču atkārtoti norāda, ka darba grupā šāds likumprojekts netika prezentēts, un ka tas nav darba grupas izstrādāts likumprojekts, tāpēc norobežojas no tā, ka Latvijas Daudzbērnu Ģimeņu Apvienība ir piedalījusies likumprojekta izstrādē. Tāpat atsaucas uz teikto, ka CSL nepasliktina situāciju, uzskata, ka tas arī nerisina svarīgākos jautājumus – nedrošības jautājumus, kas pastāv neregistrētās attiecībās, un piemin Tiesībsarga teikto, ka šo attiecību ir ļoti daudz, un šajās attiecībās dzimst bērni – **E.Treija** uzskata, ka CSL nerisinās šo situāciju, bet pasliktinās, modulē piemēru, kad vīrietis laulības vietā uzstās uz civilo savienību, nelaulājoties. Kā svarīgāko izceļ bērnu tiesību aizstāvību, aicina padomāt, kā tas ietekmēs bērnu tiesības – kāds šis regulējums būs attiecībā uz bērniem, cik lielā mērā partnerim pāries tiesības uz bērnu, kura bioloģiskais vecāks būs otrs partneris, kā svarīgāko izceļ – pie kā novedīs šis Civilās savienības likumprojekts. Aicina likumdevēju būt atklātam pret sabiedrību: kāds ir kopējais plāns, kādu likumdevējs vēlas nostiprināt.

I.Kronberga izsaka komentāru par dzirdēto: vērš uzmanību uz Satversmes tiesas nolēmuma klauzulu (Satversmes tiesas 2020. gada 12. novembra spriedums lietā Nr.2019-33-01), kas atkārtojas iepriekš jau vairākkārt Satversmes tiesas taisītajos spriedumos, un tā attiecas uz bērnu tiesībām, un ir tiešā korelācijā ar Bērnu tiesību aizsardzības konvenciju. Izceļ klauzulas galvenos aspektus, kā pirmo min *bērna labāko interešu principu*. Norāda, ka kopš 2021.gada Tieslietu ministrija ir virzījusi šo bērna labāko interešu principa iekļaušanu arī Bērnu tiesību aizsardzības likumā, lai cilvēki varētu ielasīt, ko īsti šis princips nozīmē. Skaidro, no kā šis princips sastāv: *katrs lēmums, kas tiek pieņemts attiecībā uz bērnu, ir jāvērtē individuālā līmenī – katra konkrēta gadījuma līmenī, un, pieņemot lēmumu ir jāvadās pēc konkrētiem kritērijiem, un šie kritēriji ir ietverti Bēru tiesību konvencijas oficiālajos skaidrojumos*. **I.Kronberga** stāsta, ka, vadoties no šiem kritērijiem individuālo lēmumu pieņemšanā, Tieslietu ministrija ir iekļāvusi attiecīgo skaidrojumu Bērnu tiesību aizsardzības likumā. Tāpat kā izaicinājumu izceļ: pienākums valstij ir vērtēt ne tikai, pieņemot atsevišķus lēmumus atsevišķiem bērniem (aprūpes

tiesība, aizbildnība vai jebkuru citu lēmumu, kas saistīti ar juridiskiem faktiem bērnu dzīvē), bet - arī likumdevējam, izstrādājot jebkuru tiesību aktu, vērtēt, vai šis tiesību akts kopumā būs bērnu kā sabiedrības daļas, sabiedrības grupas labākajās interesēs. Apliecina, ka zina šo jēdzienu, kuram iepretī tiek vērtēts. Tāpat norāda, ka viens šis tiesību akts nevar atrisināt visas šīs pasaules problēmas, vienlaikus – attiecībā uz tiem cilvēkiem, kas šobrīd dzīvo faktiski kopā un kuru attiecībās ir bērni, ir labāk, ka –ja starp šīm personām (*kas ir viņu vecāki, vai kuri jebkādā citā veidā dzīvo kopā, kas ir šim bērnam ģimene*) tiesiskās attiecības ir sakārtotas, kaut vai - minimāli. Attiecībā uz bažām norāda, ka principā *expresis verbis* šis likums tiešā veidā bērnus neskar, bet – skar pastarpināti, atkārtoti uzsver, ka reģistrētas attiecības starp cilvēkiem, kuri ir atbildīgi par bērnu, vienmēr ir labākas, jo tās ir skaidras un nokārtotas, tāpēc uzskata, ka likumprojekts kopumā ir bērnu labākajās interesēs. Un noslēgumā norāda, ka, lai vai par ko netiktu šobrīd diskutēts un kādas vēlmes te nebūtu – bet ir personas, kuras dzīvo kopā un tās ir viena dzimuma, starp tām ir attiecības, un šīm personām ir bērni, un tie dzīvo šobrīd bez jebkāda tiesiskā regulējuma, uzsverot, ka tas ir tas, par ko šobrīd ir tiesām jādomā. Tāpēc **I.Kronberga** uzskata, ka kopumā jebkāds leģitīms tiesisks risinājums, uz ko var paļauties divas personas, uz ko var paļauties jebkuras citas personas, kas veido kopīgu ģimeni, kas dzīvo kopā –ir jebkuras šīs personas labākajās intereses (neatkarīgi no tā, vai šī persona ir pilngadīga vai nav).

Tā kā J.Jurašs tehnisku iemeslu dēļ ir no sēdes videokonferences atslēdzies, tad sēdes vadību pārņem Komisijas priekšsēdētāja biedrs J.Iesalnieks (no plkst.10:47:40).

J.Iesalnieks aicina izteikties I.Voiku.

I.Voika izsaka atbalstu likumprojekta virzīšanai tālāk uz Saeimas sēdi, izsaka atbalstu gan cilvēcei, gan tiesiskuma un likumības vārdā – uzskata, ka šīs abas īpašības, vērtības pēdējo divpadsmit dienu laikā, kopš ir sācies karš, un sabiedrības noturības vārdā var redzēt spilgtāk un citā gaismā. Izsaka atzinību Tieslietu ministrijai darbam un tam, kā tiek prezentēta vajadzība un vērtība, pildot šo Satversmes tiesas spriedumu – ka šīs ģimenes, kuras līdz šim ir bijušas neredzamas, no valsts puses ir jāpadara redzamas un aizsargātas. Uzskata, ka tas līdz šim ir bijis liels robs Latvijā kā tiesiskā valstī, un šis likums šo robu aizpilda. Tāpat norāda, ka ir jautājumi, kuri vēl diskutējami, taču uzsver, ka no tiesiskuma viedokļa visām Latvijas ģimenēm šis ir ļoti būtisks jautājums. Atsaucas uz K. Līces teikto par Latvijas starptautiskajām tiesībām – gan Eiropas Savienības, gan ECT un cilvēktiesību ievērošanas kontekstā, un izsaka prieku, ka šobrīd šis jautājums tiek skatīts, aicina atbalstīt.

J. Iesalnieks aicina izteikties asociācijas “Ģimene” pārstāvi E. Kārklu.

E. Kārkla norāda, ka šobrīd daudz tiek pieminēts starptautiskais aspekts, norādot, ka CSL ir pirmais solis uz plašām izmaiņām sabiedrībā, kur cilvēku sociālās izvēles tiek nostādītas augstāk par bioloģisko realitāti – kur tēvu varēs aizstāt ar mātes draudzeni un māte kļūs par surogātu divu vīriešu attiecībās, atsaucas uz valstīm, kurās ir pieņemts viendzimuma partnerattiecību regulējums. Uzsver, ka katram bērnam ir/vienmēr būs tikai divi bioloģiskie vecāki, kas ir bioloģiski neapstrīdams fakts, katram bērnam ir vajadzīgs tēvs un māte, bet šobrīd bērni dzīvo tādā sociālajā realitātē, kurā bērniem ir jāpiemērojas pieaugušo sociālajām izvēlēm, norādot, ka bērni cieš, atsaucas uz statistiku. Norāda uz vēlmi dzīvot sabiedrībā, kurā ir vārda brīvība, lai cieņpilnās diskusijās var debatēt par dažādiem jautājumiem, kur mācītāji var sludināt Bībelē rakstīto par grēku, un lai viņiem par to nedraudētu cietumsods, lai sievietes ir pasargātas, izceļ vairākus citus asociācijas “Ģimene” ieskatā svarīgus aspektus, par ko ir bažas. Aicina Juridiskās komisijas deputātus balsot pret CSL tālāku virzību.

J.Jurašs norāda uz interneta traucējumiem, pārņem sēdes vadību plkst.10:53:30. Ka nākamo aicina izteikties B. Rudevsku.

B. Rudevskā izsaka komentārus un jautājumus Tieslietu ministrijai. Uzsver, ka šeit nav runa par to, ka kāds būtu pret to, lai viendzimuma pāriem atvieglotu viņu attiecību tiesisko regulēšanu. Izsaka viedokli par Latvijas starptautiskajām saistībām: ECT spriedumi ir saistoši tai valstij, pret kuru tie ir taisīti – uzsver, ka Latvijai ir saistoši tikai tie spriedumi, kas ir taisīti pret Latviju konkrētās lietās (Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 46. panta pirmā daļa). Skaidro par spriedumiem, kas taisīti pret citām valstīm – tas ir atkarīgs no ECT autoritātes, arī motīvu

daļā esošās autoritātes, arī no motīvu daļās izteiktās autoritātes, no spēka, kas pārliecina arī citas valstis. Norāda, ka pret Latviju nav neviens šobrīd spriedums attiecībā uz viendzimuma pāru neregistrēšanu vai tiesību ierobežošanu Latvijas tiesību sistēmā. Norāda uz Eiropas Cilvēktiesību konvencijas 8. pantu (*par tiesībām uz privāto un ģimenes dzīvi*), 12. pantu (*par ģimenes jēdzienu – par laulību starp vīrieti un sievieti*), skaidro, ka Cilvēktiesību konvencijas kontekstā par ģimenes jēdzienu ir 12.pants, bet par 8.pantu norāda, ka ar privāto un ģimenes dzīvi nesaprot to pašu, ko 12. pantā ar jēdzienu “ģimene”, kas paredz, ka tā tiek nodibināta ar laulību starp vīrieti un sievieti saskaņā ar nacionālajiem likumiem. Skaidro, ka Eiropas Cilvēktiesību konvencijā ir divi dažādi jēdzieni, aicina juristus Latvijā tos nejaukt. Uzskata, ka - jaucot šos jēdzienus, sajūk visa pārējā izpratne, pamato savu viedokli. **B.Rudevska** aicina izprast: vai Tieslietu ministrija vēlas ieviest jaunu ģimenes tiesību institūtu (atsaucas uz Tieslietu ministrijas pārstāves teikto, ka tas būs autonomas laulības institūtam), norādot, ka to neprasa ECT, bet piemin, ka vairākos spriedumos ECT ir norādījusi, ka viendzimuma pāriem ir nepieciešams sakārtot, paredzēt tiesisko regulējumu privātās un ģimenes dzīves sakārtošanai, bet nekur nav runa, ka tam ir jābūt kā ģimenes tiesību institūtam. **B.Rudevska** vēlas saprast, ko Tieslietu ministrija ir iecerējusi, kas tiek virzīts uz Saeimu, tāpat, izlasot CSL, pauž neizpratni, kāpēc darba grupai bija vajadzīgs vesels gads, lai pārkopētu ar nelielām izmaiņām jau esošā Civillikuma Ģimenes tiesību [daļas] apakšnodaļas esošās nodaļas, pieliekot šo to klāt no jau Saeimā noraidītajiem likumprojektiem (Kopdzīves likumprojekts un Dzīvesbiedru likumprojekts), uzskata, ka tam nav vajadzīga vesela gada darbība. Tāpat par CSL vērš uzmanību, ka civilā savienība tiek slēgta kā līgums, kā notariāls akts pie notāra – uzsver, ka notariālo aktu ir ļoti sarežģīti apstrīdēt, uzskata, ka šie aspekti nav ņemti vērā. Atsaucas uz Tieslietu ministrijas pārstāves teikto, ka civilās savienības pusēm līgumiski neesot paredzēts neko noslēgt – jautā, kas būs notariālajā aktā iekļauts, ko puses varēs šajā līgumā noregulēt, jo, ja pusēm ir līgums, tad tām ir jābūt iespējai kaut ko noregulēt, izvēlēties pašam. Turpina ar jautājumiem Tieslietu ministrijai: kā CSL atrisinās Tieslietu ministrijas ieskatā problēmu, kuras dēļ Satversmes tiesas spriedums Nr.33 tika pieņemts: par Darba likuma 155.panta pirmo daļu, gadījumā, ja likumprojekts tiks pieņemts. Kā otru jautājumu jautā - kā CSL ietekmēs Civillikuma Ģimenes un mantojuma tiesību daļu, vai ir notikusi šāda izpēte. **B.Rudevska** nav redzējusi šādu pētījumu, darbojoties darba grupā, vēlas to redzēt. Kā trešo jautā: kāpēc Tieslietu ministrija domā, ja heteroseksuālie pāri nevēlas kādu iemeslu dēļ slēgt laulību, tad, pieņemot likumprojektu, šie pāri ies slēgt līgumu, ko paredz CSL. Ceturtais jautājums ir vairāk deklarātvīvs, komentārs J.Jerņevas teiktajam, ka esošie tiesiskie instrumenti ir nepietiekami šobrīd, lai cilvēki sakārtotu savas attiecības tā, kā viņi vēlas. Vēlas redzēt arī par šo jomu pētījumu, izceļ jautājumu – kas tieši nav pietiekams pastāvošajā regulējumā, vēlas redzēt konkrētu izpēti par to, kādu tiesisko instrumentu ietvaros var panākt regulējuma uzlabošanu. Atsaucas uz viņas minēto indukcijas metodi, tāpat uzsver, ka visas romiešu civiltiesības ir tapušas, izstrādātas tieši indukcijas ceļā – nevis otrādi. Skaidro, ka privāttiesības vispār top caur indukcijas metodi.

Tā kā **J.Jurašs** vēlas visiem dot vārdu, kam nepieciešams izteikties, aicina klātesošos būt kodolīgiem, lakoniskiem, neatkārtoties, norāda, ka arī par B.Rudevskas uzdotajiem jautājumiem atbildes tika sniegtas pagājušajā Komisijas sēdē. Aicina šo procesu nevilcināt, bet konstruktīvi virzīties uz priekšu. Jautā, vai Tieslietu ministrijai būtu kas komentējams no tām lietām, uz kurām nav sniegtas atbildes.

Atbildot B.Rudevscai, **I. Kronberga** norāda, ka kopumā lielākā daļa jautājumu būs risināma, ja Tieslietu ministrijas piedāvātais modelis tiks ņemts par pamatu tālākai debatei parlamentā, aicina saprast to, ka, arī paužot viedokli par šiem jautājumiem, šobrīd tiek runāts par konceptuālu pieeju, un tālākais izpildījums jeb – gala versija var būt pilnīgi cita, tāpēc neieslēgs detalizētās atbildēs uz jautājumiem, dodot iespēju izteikties citiem klātesošajiem.

J.Jurašs aicina izteikties L.Liepu.

L.Liepa norāda, ka ir bijis Tieslietu ministrijas 2021. gada 17. februāra izveidotās komisijas loceklis, darbojies tajā – gandrīz katrā komisijas sēdē, līdz ar to uzskata par savu pienākumu

paskaidrot un atbildēt uz kādiem, ne pārāk precīziem apgalvojumiem, tāpat – paskaidrot dažus pārpratumus, kurus aktīvi kultivē atsevišķi cilvēki, kuri arī piedalījušies minētās komisijas sēdē. Atgādina, ka to izveidoja Tieslietu ministrs, lai izpildītu Satversmes tiesas 2020. gada 12. novembra lietas Nr.2019-33-01 spriedumā izvirzītās prasības. Atzīst, ka Tieslietu ministrija ir izpildījusi tai doto uzdevumu, vispirms jau - uzklusot visus, kas ir izteikuši viedokļus gan šajā, gan iepriekšējā Juridiskās komisijas sēdē, apzināja dažādus, bieži vien – diametrāli pretējus risinājuma variantus, ņēma vērā idejas, kuras būtu jāimplementē/praktiski jāievieš Latvijas normatīvajos aktos, un smēlās idejas Latvijas normatīvajai jaunradei. Izsaka lielu paldies Tieslietu ministrijas konstruktīvajiem kolēģiem, izceļot vispirms komisijas vadītāju I.Kronbergu, izsakot apbrīnu par viņas pacietību, mieru, uzklusot bieži vien absurds un neįēdzīgus apgalvojumus. Izceļ Tieslietu ministrijas kolēģu spēju to visu noklausīties, sagatavot protokolus, kas visiem ir pieejami. Nepiekrīt apgalvojumam par diskusiju imitāciju, norādot, ka diskusijas bija pilnasinīgas, ļoti vērtīgas, kvalitatīvas, gana emocionālas, taču saturiski ļoti nozīmīgas. Izsaka pateicību darba grupas vadītājam I. Kronbergai, kas deva iespēju izteikties visiem pa vairākiem lāgiem vairākās kārtās. Tāpat atsaucas uz apgalvoto, ka Tieslietu ministrijas darba grupas uzdevums nebija normu jaunrade, norādot, ka jaunrade ir Tieslietu ministrijas uzdevums: ministrija ir tā, kura, smeļoties darba grupas idejas, priekšlikumus, salīdzinājumus ar ārvalstīm, tālāk normu jaunrades uzdevumu realizē ministrijā, kas ir atbilstoši Latvijas tiesiskajai kārtībai. Tāpēc par pārņemto, iegūto - tā ir **L.Liepas** ieskatā ļoti vērtīga pieeja, lai integrētu jaunu tiesību institūtu esošajā tiesību sistēmā, kas jau ir spēkā esoši un efektīvi – ņemot [par pamatu] spēkā esošu sistēmu, kas darbojas, un skatoties, cik tālu tā ir piemērojama Satversmes tiesas uzdotā uzdevuma izpildei, lai aizsargātu visas ģimenes, kādas Latvijā pastāv – izsaka par to pateicību Tieslietu ministrijai. **L.Liepa** norāda, ka nav līdz galam apmierināts ar izstrādāto likumprojektu, atsaucas arī uz Tieslietu ministrijas atzīto, ka likumprojekts nav pilnīgs; - lai izpildītu Satversmes tiesas nu jau divos spriedumos noteikto pienākumu likumdevējam, taču tajā pašā laikā uzsver, ka tas ir ļoti nozīmīgs solis, un vispirms kā nozīmīgs vēstījums tiem cilvēkiem, kuru tiesības likumā joprojām nav aizsargātas. Norāda, ka tas ir pirmais solis Satversmes tiesas sprieduma izpildei. Izsaka komentāru uz A.Irbes sacīto, ka šis akts ir vajadzīgs tikai dažiem cilvēkiem, **L.Liepa** tam nepiekrīt, jo norāda, ka jau dažu mēnešu laikā (2-2.5 mēnešu laikā) ir vairāk nekā trīsdesmit viendzimuma pāri, kuri ir jau steigušies uz tiesu savu cilvēktiesību īstenošanai, lai varētu tiesas kārtībā (kā to ir pavērsusi Augstākās tiesas Senāta 2021.gada lieta, kurai spriedums bija novembrī), atļaujot viendzimuma pāriem pierādīt tiesā tiesiskā kārtā, ka tās ir ģimenes attiecības, ģimene. Prognozē, ka ir vēl daudz vairāk tādu pāru, kas gaida, ko izdarīs likumdevējs. Noslēgumā atbild uz B. Rudevskas argumentu, citējot no Satversmes komentāriem par Satversmes 89.pantu: “*Valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem.*” Norāda, ka komentāra autors ir atzīts speciālists Eiropas un starptautiskajās tiesībās. Tālāk citē sekojošo: “Jāuzsver, ka Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumiem formāli nav *Erga omnes* efekta. Saskaņā ar Eiropas Cilvēktiesību tiesas konvencijas 46. panta pirmo daļu tie ir tiesiski saistoši tikai tai valstij, pret kuru tie ir taisīti, taču Eiropas valstu praksē gadu gaitā ir diezgan stabili izveidojies tas, ko pašreizējais Eiropas Cilvēktiesību tiesas priekšsēdētājs Kosta nosaucis par *De facto ergo omnes* efektu. Proti, Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumi veido judikatūru, un – ja Eiropas Cilvēktiesību tiesa vienā lietā ir konstatējusi konvencijas pārkāpumu, tad līdzīgās situācijās pret citām dalībvalstīm tā visdrīzāk lems tāpat, līdz ar to ir valstis, kas pēc nozīmīga ECT sprieduma pasludināšanas mēdz pārskatīt savas tiesību normas, judikatūru vai administratīvo praksi, lai izvairītos no “notiesāšanas” nākotnē. Tātad: Latvijai ir tiesiski saistoši tikai tie ECT spriedumi, kas ir taisīti lietās ar Latviju kā atbildētāju, taču nekas netraucē Latvijai laikus ņemt vērā ECT judikatūru lietās pret citām valstīm”. Norāda uz komentāra autoru Juri Rudevski. **L.Liepa** aicina pieņemt un virzīt tālāk likumprojektu.

Kā nākamai **J.Jurašs** dod vārdu L.Matuzelei.

L.Matuzele norāda, ka šobrīd pārstāv Centru “Marta”, izsaka atbalstu šim likumprojektam, uzskatot, ka ir ļoti svarīgi, lai varētu dot kaut minimālu atbalstu visām ģimenēm, tās nešķirojot, ideālā variantā uzskata, ka arī faktiskajā kopdzīvē dzīvojošajiem cilvēkiem būtu jābūt iespējai aizsargāt sevi un arī savas attiecības, bet tā nav šīs reizes saruna. Uzsver, ka cilvēki nestājas laulībā visdažādāko iemeslu dēļ (piemēram, ņemot vērā paši bērnības pieredzi vai savu vecāku laulības), atsaucoties uz Asociācijas “Ģimene” pausto, ka šķiršanās atstāj iespaidus uz bērniem, bet – tas nav pats šķiršanās fakts, bet tas, kā vecāki kopumā iet cauri šķiršanās procesam, ko izskaidro bērnam, cik cieņpilni viņi viens pret otru ir, cik daudz domā viens par otra jūtām un saviem bērniem – uzverot, ka tas ir jautājums par emocionālo inteligenci, nevis par šķiršanos. Tāpat norāda, ka, lai arī cilvēki nevēlas tieši specifisku laulību, tajā skaitā, ka laulības institūtam ir ļoti noteikts kultūras uzslāņojums, kas nav neitrāls – un ne visi vēlas tikt ar to saistīti, - bet šie cilvēki tomēr vēlas pasargāt savus tuvos, un nodrošināt arī to, lai viņu attiecības ir aizsargātas. Uzskata, ka nevar sodīt cilvēkus par to, ka viņi neizvēlas laulību – un ir pienākums aizsargāt visas ģimenes. Tāpat **L.Matuzele** aicina ņemt vērā, ka cilvēki nelaulāsies tāpēc vien, ka citiem no malas ir vēlme, lai viņi to darītu, jo uzskata, ka ir necilvēcīgi atstāt viņus “aiz borta”, un, nevirzot šādu likumu – tas visticamāk arī notiks, jo –viņi neizvēlēšies laulību. **L.Matuzele** uzskata, jo atbalstošāk valsts ir saviem iedzīvotājiem, jo lojālāki iedzīvotāji ir savai valstij, kas ir ļoti svarīgi. Aicina Juridisko komisiju atbalstīt šo likumprojektu.

Turpinājumā **J.Jurašs** dod vārdu I.Bremzei.

Asociācijas “Ģimene” pārstāve **I.Bremze** pauž smagumu par diskusiju, par dzirdētajiem izteikumiem viņu virzienā. Izsaka savu subjektīvo viedokli par darba grupu: I.Kronbergai, veidojot šo darba grupu, I.Bremze bija saņēmusi uzaicinājumu piedalīties kā nevalstisko organizāciju pārstāve, norādot, ka darbs bija ļoti intensīvs. Pauž neizpratni, kāpēc bija jāvelta savs brīvais laiks šajā darba grupā. Izsaka kritiku, norādot, ka debate bijusi ļoti intensīva, un – ka asociācijas “Ģimene” priekšlikumi ir bijuši ļoti konstruktīvi par to, kā risināt situāciju saistībā ar Satversmes tiesas spriedumu. Izsaka nožēlu, paužot kritiku, ka šobrīd tiek ņemts vērā tikai vienas puses viedoklis – kad ir bijusi visiem iespēja izteikt savu viedokli. Izsaka savu viedokli no garīgās puses, pieminot situāciju Ukrainā, kad cilvēki piesauc Dievu, un viss, kas tiek runāts par likumdošanas jautājumiem – var sabrukt kā kāršu namiņš. Kā kristiete apelē pie likumprojekta atbalstītāju sirdsapziņas, uzsverot, ka Dievs savus likumus nemaina. Aicina domāt par Latvijas drošību nākotnē, sasaistot ar Dieva aizsardzību.

Ā.Martukāne izsaka savu viedokli par likumprojektu, norāda uz savām smagajām sajūtām, norāda uz divām paralēlajām pasaulēm: kā vienu pusi redz pasauli, kas izdod likumus, kā likumdevēju, kas skatās uz Eiropas Savienību, citām valstīm, piemērojot savus likumus, bieži pārkāpjot savas nacionālās intereses, par otru pasaules pusi nosauc tautu, kas dzīvo savu dzīvi un gaida likumus, lai tie atvieglotu viņu ikdienu. Izsaka viedokli par bērnu tiesībām, uzskaita aspektus, kas, viņasprāt, ietekmēs bērnus negatīvā virzienā, tāpat izsaka viedokli par šodienas situāciju saistībā ar dzimumu lomām attiecībā uz bērniem, piemin vardarbības aspektu. Uzskata, ka arī šim likumam ir fons aizmugurē, aicina domāt par tautu –izsaka viedokli, ka tauta ir pret šādu regulējumu un ka mūsu sabiedrība vēl nav gatava apstiprināt šādus lielus grozījumus. Jautā, vai varēs tikt nodrošinātas bērna tiesības uz identitāti, tiesības uz viņa datiem, atsaucas uz pētījumiem, ka bērni meklē savus īstos vecākus. Tāpat jautā, vai pie šā brīža demogrāfiskās situācijas var atbalstīt attiecības, kurās nerodas bērni, bet kuri tiks iedoti no citiem vecākiem, kuri nespēj vai nevar parūpēties. Aicina deputātus, pirms viņi balso par likumprojektu, atcerēties Latvijas himnu un tās vārdus, kā arī par Bībelē minēto par Ādamu un Ievu –vīrieti un sievieti. Izsaka kritiku par dubulto morāli, pauž bažas par jauniešu un bērnu psihi. Atkārtoti aicina deputātus atcerēties Latvijas himnu.

J.Jurašs norāda, ka šajās divās sēdēs ir izskanējuši ļoti polarizēti viedokļi, dažādas pozīcijas, dažādi argumenti - kāpēc viena vai otra situācija vienu vai otru sabiedrības grupu apdraud.

J.Jurašs uzskata, ka likums nevar radīt kādu jaunu sociālo realitāti, bet šobrīd rit process, kad ir jāspēj rast risinājums sociālai realitātei, jāprot ir rast risinājumi, kā var piešķirt tiesības tām savienībām, tiem mūsu Latvijas cilvēkiem, kuri dzīvo un strādā Latvijā, kuriem arī sirds deg

par Latviju, bet viņu tiesiskā aizsardzība var būt savādāka, mazāka nekā pārējiem. Uzskata, ka šobrīd ir jārūnā par to, ka šis lielā mērā ir tiesiskuma jautājums, un tiesiskuma princips pēc būtības ir pamats demokrātiskai iekārtai, un tiesiskums noteic to, ka tiesas spriedumi ir jāpilda, kā arī tiesiskums nodrošina, ka sabiedrība droši var paļauties uz valstī noteikto kārtību un tā tiek respektēta. Piekrīt, ka katram ir tiesības uz viedokli un pieņemamāko sabiedrības kopā pastāvēšanas veidu, attiecībām starp cilvēkiem un vērtībām. Uzver, ka neatkarīgi no cilvēku uzskatiem, tie nedrīkst būt pret tiesiskuma principiem, papildinot, ka tiesiskums nodrošina, ka neviens netiek vajāts par saviem uzskatiem, un valsts aizsargā katru. Un tāpat tiesiskums nedrīkst būt tāds, kuru var mierīgi "paslaucīt zem paklāja" vai drupināt pa gabaliņiem. **J.Jurašs** uzskata, ka šis ir tiesiskuma jautājums, un konkrētais sagatavotais likumprojekts ir pamats, ar kuru pilnīgi noteikti var turpināt darbu, ja tas tiks atbalstīts Komisijā un Saeimas sēdē pirmajā lasījumā, apliecinot, ka tas ir pilnveidojams vēl un precizējams, veidojot to tā, lai maksimāli tiktu ievērotas visas sabiedrības intereses. Aicina visus klātesošos dalīties ar konstruktīviem un racionāliem piedāvājumiem par labāko risinājumu. **J. Jurašs** jautā, vai ir vēl kāds, kurš vēlas izteikties (no tiem, kas vēl nav izteikušies, vai – kāds no deputātiem vēl vēlas kaut ko piebilst, pirms balsot par likumprojektu). **J. Jurašs** secina, ka neviens vairāk nav pieteicies, lai izteiktu savu viedokli, uzdotu jautājumus vai komentārus.

J. Jurašs aicina balsot par likumprojekta "Civilās savienības likums" iesniegšanu un virzīšanu izskatīšanai Saeimas 24. marta sēdē, nosakot Juridisko komisiju par atbildīgo komisiju. Komisija balso par atbalstu likumprojektam un tā iesniegšanu un virzīšanu izskatīšanai Saeimas 24.marta sēdē.

Juris Jurašs – "Par";

Jānis Iesalnieks – "Pret";

Valērijs Agešins – "Pret";

Jānis Butāns – "Par";

Aivars Geidāns – nebalso;

Aldis Gobzems – nebalso;

Inese Lībiņa-Egnere – "Par";

Māris Mičerevskis – "Par";

Ivans Ribakovs – "Pret";

Jūlija Stepaņenko – nebalso;

Edgars Tavors – "Pret";

Inese Voika – "Par";

Balsojuma rezultāts: par – „5”; pret – “4” (trīs deputāti balsojumā nepiedalās).

Komisija nolemj atbalstīt likumprojekta iesniegšanu Saeimā un virzīt to izskatīšanai Saeimas 24.marta sēdē, aicināt noteikt Juridisko komisiju par atbildīgo komisiju.

J.Jurašs aicina balsot par lūgumu Saeimas prezidijam izskatīt likumprojektu "Civilās savienības likums" pirmajā lasījumā bez atkārtotas izskatīšanas komisijas sēdē.

Komisija balso par lūgumu Saeimas prezidijam lūgt likumprojektu izskatīt Saeimas sēdē pirmajā lasījumā bez atkārtotas izskatīšanas komisijas sēdē.

Juris Jurašs – "Par";

Jānis Iesalnieks – "Pret";

Valērijs Agešins – "Pret";

Jānis Butāns – "Par";

Aivars Geidāns – nebalso;

Aldis Gobzems – nebalso;

Inese Lībiņa-Egnere – "Par";

Māris Mičerevskis – "Par";

Ivans Ribakovs – "Pret";

Jūlija Stepaņenko – nebalso;

Edgars Tavors – "Pret";

Inese Voika – “Par”;

Balsojuma rezultāts: par – „5”; pret – “4” (trīs deputāti balsojumā nepiedalās).

Komisija nolemj atbalstīt lūgt Saeimas prezidiju izskatīt likumprojektu pirmajā lasījumā bez atkārtotas izskatīšanas komisijas sēdē.

J.Jurašs aicina paust viedokļus par priekšlikumu iesniegšanas termiņu.

I.Kronberga aicina paredzēt saprātīgu priekšlikumu iesniegšanas termiņu – trīs nedēļas.

D.Ose atsaucas uz norādīto, ka jautājums ir komplekss un ir nepieciešams saprast, kāda veida grozījumi ir nepieciešami pavadošajos likumprojektos, tad aicina uz daudz garāku termiņu nekā trīs nedēļas, ņemot vērā jautājuma sarežģītību un arī Tieslietu ministrijas prezentēto: aicina paredzēt vismaz divus mēnešus.

J. Jurašs uzskata, ka divu mēnešu termiņš ir pārāk garš.

J.Iesalnieks pievienojas Juridiskajam birojam attiecībā uz priekšlikumu termiņu, ņemot vērā, ka tiek radīts pilnīgi jauns tiesību institūts ar ļoti plašu ietekmi uz ģimenes tiesībām vispār kopumā Latvijā. Atbalsta divu mēnešu priekšlikumu termiņu.

I.Voika aicina paredzēt priekšlikumu termiņu trīs nedēļas no likumprojekta izskatīšanas Saeimas sēdē (no 24.marta).

I.Kronberga piekrīt rosinātajam priekšlikumu iesniegšanas termiņam: ja ir vēlme atrisināt šo jautājumu šīs Saeimas laikā, vēl varētu runāt par viena mēneša termiņu, izsaka savu gatavību strādāt.

J.Jurašs rosina paredzēt priekšlikumu iesniegšanas termiņu - trīs nedēļas no likumprojekta izskatīšanas Saeimas sēdē. Norāda, ka J.Iesalnieks ir izteicis priekšlikumu balsot par priekšlikumu iesniegšanas termiņu.

J.Jurašs aicina balsot par atbalstu priekšlikumu termiņam otrajam lasījumam – trīs nedēļas no likumprojekta izskatīšanas Saeimas sēdē pirmajā lasījumā.

J.Iesalnieks, atsaucoties uz Saeimas kārtības rulli, aicina balsot par garāko priekšlikumu iesniegšanas termiņu.

J.Jurašs jautā Juridiskā biroja pārstāvei D.Osei par procedūru.

D.Ose piekrīt, ka var balsot par garāko priekšlikumu iesniegšanas termiņu: ir divi priekšlikumi – divi mēneši un trīs nedēļas, jāsāk būtu ar garāko priekšlikumu iesniegšanas termiņu.

J.Iesalnieks secina, ka, neatbalstot par garāko priekšlikumu iesniegšanas termiņu, automātiski tiek atbalstīts īsākais.

J.Jurašs aicina balsot par atbalstu priekšlikumu termiņam otrajam lasījumam – divi mēneši no likumprojekta izskatīšanas Saeimas sēdē pirmajā lasījumā, un, ja tas netiek atbalstīts, tad otrs alternatīvais priekšlikumu iesniegšanas termiņš ir trīs nedēļas.

Komisija balso par atbalstu priekšlikumu iesniegšanas termiņam otrajam lasījumam – divi mēneši no likumprojekta izskatīšanas Saeimas sēdē pirmajā lasījumā.

Juris Jurašs – “Pret”;

Jānis Iesalnieks – “Par”;

Valērijs Agešins – “Par”;

Jānis Butāns – “Pret”;

Aivars Geidāns – nebalso;

Aldis Gobzems – nebalso;

Inese Lībiņa-Egnere – “Pret”;

Māris Mičerevskis – “Pret”;

Ivans Ribakovs – “Par”;

Jūlija Stepaņenko – nebalso;

Edgars Tavors – “Par”;

Inese Voika – “Pret”;

Balsojuma rezultāts: par – „4”; pret – “5” (trīs deputāti balsojumā nepiedalās).

Komisija neatbalsta divu mēnešu priekšlikumu iesniegšanas termiņu, līdz ar to tiek atbalstīts trīs nedēļu priekšlikumu iesniegšanas termiņš otrajam lasījumam.

Ziņotājs par likumprojektu – J.Jurašs.

J.Jurašs izsaka pateicību par diskusijām, kas izskanēja šajās divās Juridiskās komisijas sēdēs, aicina visus, kuriem ir konstruktīvi piedāvājumi, kā var likumprojektu pilnveidot, aktīvi iesaistīties darbā un sniegt savus priekšlikumus.

J.Jurašs sēdi slēdz plkst.11:48.

Pielikumā:

1. *Komisijas sēdes Tērzētava, uz trīs lapām.*

Komisijas priekšsēdētāja biedrs

J.Iesalnieks

Komisijas sekretārs

V. Agešins